

КОШЕЛЕВА Н.Г.,

доцент кафедри охорони праці та інженерної педагогіки Української інженерно-педагогічної академії,
кандидат педагогічних наук

УДК 37.013:378

ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ ОЦІНЮВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто актуальну проблему модернізації фахової підготовки майбутніх економістів у ВНЗ з урахуванням вимог сучасного професійного середовища. Показано актуальність формування готовності майбутніх економістів до інноваційної фахової діяльності під час навчання у ВНЗ, що має здійснюватися засобами відповідної системи підготовки та вимагає визначення критеріїв і показників оцінювання досліджуваної готовності. Обґрунтовано необхідність урахування змісту компонентів готовності при визначенні критеріїв її оцінювання. Запропоновано оцінювати ефективність формування готовності майбутніх економістів до інноваційної фахової діяльності за допомогою наступних критеріїв: мотиваційно-особистісного, когнітивного, організаційно-діяльнісного, що розкриваються через відповідні показники.

Ключові слова: майбутні економісти, інноваційна фахова діяльність, критерії оцінювання, інноваційні фахові завдання, педагогічна система підготовки майбутніх економістів.

В статье рассмотрена актуальная проблема модернизации профессиональной подготовки будущих экономистов в ВУЗе с учетом требований современной профессиональной среды. Показана актуальность формирования готовности будущих экономистов к инновационной профессиональной деятельности во время обучения в ВУЗе, что должно осуществляться посредством соответствующей системы подготовки и требует определения критериев и показателей оценивания исследуемой готовности. Обоснована необходимость учета содержания компонентов готовности при определении критериев ее оценивания. Предложено оценивать эффективность формирования готовности будущих экономистов к инновационной профессиональной деятельности при помощи следующих критериев: мотивационно-личностного, когнитивного, организационно-деятельностного, которые раскрываются через соответствующие показатели.

Ключевые слова: будущие экономисты, инновационная профессиональная деятельность, критерии оценивания, инновационные профессиональные задачи, педагогическая система подготовки будущих экономистов.

In the article the actual problem of modernization of future economists' professional preparation at the Higher Education Establishment by reference to the requirements of modern professional sphere is considered. The article shows actuality of forming future economists' readiness to innovative professional activity during studying at the Higher Education Establishment that should be carried out by means of the proper preparation system and requires determination of evaluation criteria and indexes of the investigated readiness. The necessity of account of readiness components maintenance is grounded at determination of its evaluation criteria. It is offered to evaluate efficiency of forming future economists' readiness to innovative professional activity through the following criteria: conatively personal, cognitive, organizationally pragmatist ones which are opened up through proper indexes.

Key words: future economists, innovative professional activity, evaluation criteria, innovative professional tasks, pedagogical system of future economists' preparation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Актуальність формування готовності майбутніх економістів до інноваційної фахової діяльності обумовлена специфікою функціонування й розвитку сучасної вітчизняної економіки та нагальною потребою забезпечення конкурентоспроможності українських підприємств, умовою якої є розробка та комерціалізація інноваційних проектів виробництва товарів, робіт та послуг, що користувалися б попитом на вітчизняному та закордонному ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Проблеми формування інноваційної професійної готовності, інноваційної компетентності та інноваційної

культури майбутніх фахівців різного профілю розглядалися в дослідженнях О. Андрєєвої, О. Барткова, М. Вишневського, С. Дворецького, І. Дичківської, А. Ніколаєва, О. Коберника, О. Козлової, В. Кременя, К. Макогон, Р. Миленкової, Є. Муратової, Г. Овчиннікової, А. Пострякова, В. Сластьоніна, В. Урського, І. Федорова, В. Фокіної, О. Хаустової, В. Хромової та ін. Проте зважаючи на недостатню розробленість проблеми формування готовності майбутніх економістів до інноваційної фахової діяльності у науково-педагогічній літературі, нами було зроблено спробу розробки й обґрунтування моделі готовності майбутніх економістів до інноваційної фахової діяльності із визначенням змісту її компонентів у [1]. Було запропоновано використовувати модель в якості теоретичної основи розробки педагогічної

системи відповідної підготовки майбутніх економістів під час навчання у ВНЗ, а отже, важливо визначити критерії оцінювання сформованості готовності майбутніх економістів до інноваційної фахової діяльності та відповідні показники, що обумовило мету роботи.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення та обґрунтування критеріїв і показників оцінювання готовності майбутніх економістів до інноваційної фахової діяльності.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що як об'єкт оцінки інноваційний вид фахової діяльності є вельми складним у зв'язку зі значною часткою креативної складової в інноваційній діяльності і нерозробленістю критеріїв і норм, що дозволяють визначити готовність випускників ВНЗ до розробки інноваційних продуктів і технологій [2]. Оскільки в освітніх стандартах підготовки майбутніх економістів поки немає чіткого виділення переліку фахових завдань інноваційного змісту та відповідних умінь, що мають бути сформовані у випускників економічних ВНЗ, то, відповідно, не визначені критерії і показники діагностики готовності випускників ВНЗ до інноваційної діяльності.

Тлумачні словники дають наступні визначення понять: *критерій* – ознака, підстава, правило прийняття рішення щодо оцінки чого-небудь на відповідність висунутим вимогам (мірі); *показники* – дані, за якими можна судити про розвиток, хід, стан чого-небудь; ознака, свідectво чого-небудь. Щодо теми дослідження, то слухними вважаємо міркування, розглянуті у праці Муратової Є., Федорова І. [2]:

1) в основі оцінки об'єкта (процесу) лежить процедура порівняння з деяким еталоном, нормою. При цьому етalon з усього різноманіття характеристик системи повинен включати лише ті, які визначають або роблять вплив на її відповідність до цільового призначення;

2) у контексті даної проблеми норми є виявленими, визнаними й зафіксованими документально системами вимог до компетенцій у сфері інноваційної діяльності;

3) термін «критерій» використовується як ознака, своєрідна спрямованість оцінки. Категорія «показник» позначає кількісні або якісні характеристики сформованості того або іншого критерію;

4) ознаки, яким повинні задовольняти критерії: об'єктивність, однозначність, адекватність, валідність, нейтральність відносно аналізованих явищ і процесів.

Отже, при визначенні критеріїв готовності майбутніх економістів до інноваційної фахової діяльності слід урахувати, по-перше, зміст

компонентів досліджуваної готовності (що якраз і становлять системи вимог до компетенцій у сфері інноваційної діяльності економістів); по-друге – те, що критерії повинні розкриватися через низку показників, за ступенем вияву яких можна судити про більший або менший ступінь вираженості даного критерію (тобто показники мають бути співвідносними зі змістом компонентів готовності).

Ураховуючи результати аналізу ряду досліджень з проблем формування готовності до інноваційної фахової діяльності майбутніх фахівців різних напрямів (технічних фахівців, педагогів, інженерів, менеджерів тощо) [2-6] та змістовно-структурні характеристики моделі готовності майбутніх економістів до інноваційної фахової діяльності, що містить психологічний, практичний, креативний, перспективний та соціально-комунікативний компоненти [1, с. 101-102], пропонуємо оцінювати ефективність формування досліджуваної готовності за допомогою наступних *критеріїв*:

1) *мотиваційно-особистісний*. *Показники*: рівень сформованості в майбутніх економістів потреб, мотивів, інтересів, ціннісних орієнтирів у сфері інноваційної фахової діяльності; наявність психологічної спрямованості на самоаналіз та самооцінку ефективності власної інноваційної фахової діяльності і вдосконалення власних інноваційних знань і вмінь у фаховій сфері; розвиненість творчої уяви, гнучкого та адаптивного стилю мислення, ініціативності; здатність до імпровізації, експромту, оригінальності;

2) *когнітивний*. *Показники*: рівень сформованості знань з теорії та технології інноваційної діяльності, методології наукових досліджень у фаховій сфері; основ правового захисту інтелектуальної власності, передового вітчизняного і зарубіжного досвіду розробки й запровадження інновацій для виробництва й реалізації конкурентоспроможного продукту;

3) *організаційно-діяльнісний*. *Показники*: рівень сформованості необхідних для здійснення інноваційної фахової діяльності практичних умінь щодо: генерування інноваційних ідей; формулювання інноваційних завдань та застосування евристичних методів для їх розв'язання; розробки й реалізації планів інноваційної діяльності підприємства; управління інноваційними процесами на підприємстві; самоорганізації й організації роботи команди для виконання інноваційних проєктів; рівень розвитку соціального інтелекту як адаптивності соціальної поведінки під час розробки й запровадження інновацій, що забезпечує ефективну міжособистісну взаємодію у процесі інноваційних перетворень.

Ступінь вияву визначених показників свідчить про певний рівень сформованості готовності майбутніх економістів до інноваційної фахової діяльності. Діагностику рівнів сформованості досліджуваної готовності на основі визначених критеріїв та показників доцільно здійснювати на різних етапах реалізації педагогічної системи їхньої відповідної підготовки у ВНЗ (яка реалізується, зокрема, через виконання професійно орієнтованих завдань інноваційного змісту): початковому, проміжному та завершальному, з метою вияву динаміки зазначених рівнів і, отже, ефективності системи. Оскільки досліджувана готовність є особистісним цілісним утворенням, компоненти якого пов'язані між собою системними зв'язками, що докладно розглянуто в [1, с. 102], зміст рівнів її сформованості можна вважати інтегрованим.

Рівні сформованості досліджуваної готовності, які виявляються у процесі спеціально організованої підготовки до інноваційної фахової діяльності у ВНЗ, визначимо як високий, середній та низький з наступними інтегрованими характеристиками:

1) високий рівень: майбутній економіст виявляє власну ініціативу та має стійку спрямованість на здійснення інновацій у фаховій сфері, розуміє їхню значущість для забезпечення конкурентоспроможності продукції, фірми, національної економіки, адекватно усвідомлює рівень власної компетентності у цій галузі та прагне до його підвищення; добре володіє теорією і технологією інноваційної діяльності, методологією наукових досліджень, цікавиться новинками вітчизняного та закордонного досвіду в галузі інновацій та намагається адаптувати його до умов виконання завдань; виявляє творчий, гнучкий та креативний підхід до питань, пов'язаних з інноваціями у фаховій сфері, активно й продуктивно бере участь у виконанні завдань, пов'язаних із розробкою й реалізацією інновацій та управлінням ними, вміє продумати й організувати злагоджену роботу колективу (малої групи) під час виконання завдань інноваційного змісту;

2) середній рівень: майбутній економіст бере участь як виконавець у виконанні фахових завдань інноваційного змісту, які запропоновані викладачами; джерелом виникнення мотивів та інтересів у сфері інноваційної фахової діяльності в майбутній роботі є зовнішні чинники (матеріальні, статусні, кар'єрні і т.ін.); здійснює самоаналіз та самооцінку власних інноваційних знань і вмінь у фаховій сфері на їхню відповідність вимогам викладачів, за необхідності докладає певних зусиль для підвищення їхнього рівня та виконання вимог, але не усвідомлює таку діяльність як

особистісно цінну; має поверхневе уявлення щодо методології наукових досліджень; у процесі виконання завдань інноваційного характеру виявляє себе здебільшого як виконавач, але не «генератор ідей», оскільки наявні знання з теорії інноваційної діяльності є фрагментарними і не повністю інтегровані зі змістом практичних способів її здійснення, а нестандартність завдань викликає значні ускладнення; потребує зовнішнього керівництва та організації власної діяльності у процесі виконання завдань інноваційного характеру;

3) низький рівень: майбутній економіст байдуже або негативно ставиться до виконання фахових завдань інноваційного змісту, оскільки не усвідомлює їхню професійну та особистісну значущість, вважає їх надто складними для себе (зазвичай такі студенти взагалі мають слабку мотивацію до фахового навчання і майбутньої професії внаслідок несамостійного або випадкового її вибору); не схильний до самооцінки і вдосконалення власних інноваційних знань і вмінь у фаховій сфері (у таких студентів зазвичай фахові цілі в цілому є несформованими, наявні сподівання на якийсь вдалий збіг обставин або чиюсь підтримку); знання з теорії та технології інноваційної діяльності майже відсутні, так само, як і творчий підхід до виконання завдання; у колективній роботі групи над виконанням завдань інноваційного змісту майже не бере участь або робить це формально, під «натиском» викладача і малопродуктивно.

Висновки й перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, виходячи зі змісту структурних компонентів готовності майбутніх економістів до інноваційної фахової діяльності, нами визначено критерії та показники її оцінювання, на основі яких можливо здійснювати діагностику рівнів сформованості досліджуваної готовності. Отримані результати планується використати надалі при проектуванні педагогічної системи підготовки майбутніх економістів до інноваційної фахової діяльності у процесі їх навчання у ВНЗ. Для визначення рівнів сформованості досліджуваної готовності має бути використана спеціально розроблена система діагностичних процедур та методик, що є одним із напрямів подальших досліджень.

Список джерел

1. Кошелева, Н.Г. Характеристика моделі готовності майбутніх економістів до інноваційної фахової діяльності / Н.Г. Кошелева // Наукова скарбниця освіти Донеччини: наук.-метод. журнал. – 2013. – № 3(16). – С. 99-104.
2. Муратова, Е.И., Федоров, И.В. Методология и технология оценки готовности выпускников технических вузов к инновационной

- деятельности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ripo/2009_24-25/09meiria.PDF
3. Подобедова, Т.Ю. Подготовка будущих учителей гуманитарного профиля к педагогическому проектированию: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования» / Т.Ю. Подобедова. – Луганск, 2005. – 21 с.
  4. Пономарева, Н.С. Формирование готовности будущих инженеров к инновационной деятельности в образовательном процессе вуза: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Н.С. Пономарева. – Брянск, 2011. – 24 с.
  5. Трифонова, С.А. Диагностика формирования готовности педагогов к реализации инновационной деятельности / С.А. Трифонова // Актуальные задачи педагогики: материалы междунар. науч. конф. (Чита, декабрь 2011 г.). – Чита: Изд-во «Молодой ученый», 2011. – С. 35-38.
  6. Хромова, В.С. Зміст та структура готовності майбутніх менеджерів до інноваційної професійної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN23/13hvsipd.pdf>.

ПАРАМОНОВ А.И.,

доцент кафедри комп'ютерних технологій
Донецького національного університета,
кандидат технічних наук

САМСОНОВА А.А.,

асистент кафедри педагогіки
Донецького національного університета,
кандидат педагогічних наук

УДК 378.1

РОЛЬ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИХ МЕРОПРИЯТИЙ СОРЕВНОВАТЕЛЬНОГО ХАРАКТЕРА В СТАНОВЛЕНИИ ВЫСОКОКВАЛИФИЦИРОВАННЫХ КАДРОВ (НА ПРИМЕРЕ ОЛИМПИАД ПО ПРОГРАММИРОВАНИЮ)

В статье раскрывается целесообразность и важность научно-технических мероприятий соревновательного характера в работе с одаренными студентами, в развитии их способностей к интеллектуально-творческой и инновационной деятельности, становлении высококвалифицированных кадров на примере студенческих олимпиад по программированию.

Ключевые слова: научно-техническое мероприятие соревновательного характера, одаренная молодежь, высококвалифицированные кадры, олимпиада по программированию, интеллектуально-творческие способности.

У статті розкривається доцільність та важливість науково-технічних заходів змагального характеру в роботі з обдарованими студентами, у розвитку їх здібностей до інтелектуально-творчої й інноваційної діяльності, становленні висококваліфікованих кадрів на прикладі студентських олімпіад з програмування.

Ключові слова: науково-технічний захід змагального характеру, обдарована молодь, висококваліфіковані кадри, олімпіада з програмування, інтелектуально-творчі здібності.

The article deals with the description and importance of scientific-technical events of contention-based character in highly-qualified personnel fieri, in tutoring of gifted students and developing of their intellectually-creative and innovative faculties by case study of programming contests.

Key words: scientific-technical events of contention-based character, gifted youth, highly-qualified personnel, programming contest, intellectually-creative faculties.

Постановка проблемы в общем виде.

Современные образовательные процессы нуждаются в совершенствовании и внедрении новых решений. Одним из требований вуза становится внедрение таких форм обучения, которые способствуют развитию одаренности студента, нестандартного мышления, формированию творческого подхода к решению поставленных задач, привлекают студентов к научно-исследовательской деятельности и т.п. Форм, которые в последующем позволяют реализовать весь комплекс знаний, навыков, опыта, приобретаемых в процессе обучения в

своей профессиональной деятельности.

Процесс вхождения высшей школы в мировое образовательное пространство требует серьезной переоценки её технологической составляющей. Информационный взрыв породил множество задач и вопросов, среди которых особый интерес представляет автоматизация обучения, а именно использование компьютерных ресурсов для подачи материала и обработки результатов контроля знаний учащихся. Внедрение инноваций в виде дистанционного обучения позволяет расширить возможности подготовки учебно-методического материала и организовать занятия